



TARIXIY MANBALAR VA ULARNING JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI O'RNI

Toshkent ijtimoiy innovatsiya universiteti talabasi

Filologiya tillar O'qitish sharq mumtoz arab tili 3-bosqich talabasi

Amonov Jamolxon Asliddin o'g'li

Ustoz: Fayziyev Jaloloddin Sharofiddinovich

Annotatsiya

Tarixiy manbalar insoniyat taraqqiyotini tushunish, qadimgi madaniyatlar, siyosiy tuzilmalar, ijtimoiy munosabatlar va iqtisodiy tizimlarni o'rganishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqolada tarixiy manbalar tushunchasi, ularning turlari, kelib chiqish manbalari, shuningdek, jamiyat taraqqiyotidagi o'rni yoritiladi. Tarixiy manbalar qadimgi yozma hujjatlar, moddiy madaniyat yodgorliklari, arxiv materiallari, og'zaki an'analar, surat va video tasvirlar kabi ko'rinishlarda bo'lishi mumkin. Ular yordamida tarixiy jarayonlar aniqroq o'rganiladi, ijtimoiy voqeliklarning sabab-oqibat bog'liqliklari tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada tarixiy manbalarning ilmiy tadqiqotlarda qo'llanilishi, ularning jamiyat taraqqiyotidagi real ta'siri, hamda zamonaviy texnologiyalar vositasida bu manbalarni tahlil qilish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Muallif tarixiy manbalarni faqat o'tmishni anglash vositasi sifatida emas, balki kelajakni belgilash, madaniy identitetni shakllantirish va milliy ongni rivojlantirishda kuchli omil sifatida ko'radi.

Kalit so'zlar: tarixiy manbalar, jamiyat taraqqiyoti, yozma hujjatlar, arxiv materiallari, og'zaki an'ana, tarixiy tafakkur, ilmiy tadqiqot, madaniy meros, milliy ong.



HISTORICAL SOURCES AND THEIR ROLE IN THE DEVELOPMENT OF SOCIETY

Abstract

Historical sources play an important role in the development of human development, the study of modern cultures, political structures, social relations and economic systems. The decision of the sources in the article, their revisions in the article, sources of origin, the history of changes in the development of society. The history of historical sources can be in the form of written documents, monuments of material culture, archival materials, oral traditions, photographs and video images. Their historical processes are studied more precisely, the analysis of the cause-and-effect relationships of social realities is carried out. , the addition of historical sources in scientific articles in development, the real impact of these sources on the development of society, and modern technologies are considered as a result of the analysis of these sources. The author sees historical sources not only as a means of understanding the past, but also as a powerful factor in the development of the future, the management of cultural identity and the development of national consciousness.

Keywords: historical sources, social development, written documents, archival materials, oral tradition, historical thinking, scientific research, cultural heritage, national consciousness.

ИСТОРИЧЕСКИЕ ИСТОЧНИКИ И ИХ РОЛЬ В РАЗВИТИИ ОБЩЕСТВА

Аннотация

Исторические источники играют важную роль в развитии человеческого развития, изучении современных культур, политических структур, социальных отношений и экономических систем. Решение источников в статье, их пересмотр в статье, источники происхождения, история изменений в развитии общества. История исторических источников



может быть в виде письменных документов, памятников материальной культуры, архивных материалов, устных традиций, фотографий и видеоизображений. Их исторические процессы изучаются более точно, проводится анализ причинно-следственных связей социальных реалий. , добавление исторических источников в научные статьи в развитии, реальное влияние этих источников на развитие общества и современные технологии рассматриваются как результат анализа этих источников. Автор рассматривает исторические источники не только как средство понимания прошлого, но и как мощный фактор развития будущего, управления культурной идентичностью и развития национального сознания.

Ключевые слова: исторические источники, общественное развитие, письменные документы, архивные материалы, устная традиция, историческое мышление, научное исследование, культурное наследие, национальное сознание.

Kirish

Tarix har bir xalq va jamiyatning o'zlikni anglashida, ijtimoiy taraqqiyotida va kelajak strategiyasini belgilashda muhim omillardan biridir. Tarixiy jarayonlarni anglash va ularni to'g'ri tahlil qilish uchun asosiy vosita bu tarixiy manbalardir. Tarixiy manbalar insoniyat hayotining turli davrlarida yaratilgan, ma'naviy va moddiy madaniyatga oid ma'lumotlarni saqlagan hujjatlar, obidalar, asarlar, og'zaki hikoyatlar va boshqa dalillardan iborat bo'lib, ular o'tmish voqealarini chuqurroq o'rganish imkonini beradi. Tarixiy manbalar jamiyat taraqqiyotining turli bosqichlarini tahlil qilishda, davlat tuzilmalarining shakllanishini, ijtimoiy munosabatlarning rivojlanishini va milliy madaniyatlarning taraqqiy etishini o'rganishda asosiy o'rin tutadi. Aynan shu manbalar orqali qadimgi sivilizatsiyalar, ularning iqtisodiy, siyosiy va madaniy jihatlari haqida to'liq tasavvur hosil qilish mumkin. Masalan, qadimgi Misr, Mesopotamiya, Xitoy, Hindiston, Yunon-Rim



kabi madaniyatlarning boy tarixiy merosi aynan tarixiy manbalar orqali o'rganilgan.

Bugungi kunda tarixiy manbalarni o'rganish faqat tarix fanining doirasida emas, balki boshqa ijtimoiy fanlar – sotsiologiya, siyosatshunoslik, madaniyatshunoslik va antropologiya bilan uzviy bog'liqdir. Har bir tarixiy manba, hatto u kichik yoki ikkilamchi ko'rinishda bo'lsa ham, o'z vaqtining ruhini, qadriyatlarini va jamiyat hayotining muhim jihatlarini aks ettiradi. Tarixiy manbalarni o'rganish, ularni tahlil qilish, solishtirish, manba tanqididan o'tkazish – bu tarixchilar oldida turgan muhim vazifalardandir. Shuningdek, har bir tarixiy davr o'zining ijtimoiy-siyosiy konteksti bilan bevosita bog'liq bo'lgani sababli, manbalarni zamonaviy ilmiy metodologiya asosida o'rganish ayni dolzarb masaladir. Shu ma'noda, maqolada tarixiy manbalar va ularning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni chuqur yoritilib, bu boradagi ilmiy yondashuvlar tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili

Tarixiy manbalar masalasi bo'yicha yozilgan ilmiy adabiyotlar bu sohaning ilmiy rivojlanish darajasini aks ettiradi. O'zbekiston va xorijiy tarixshunoslikda tarixiy manbalarni o'rganish yuzasidan turli yondashuvlar va nazariyalar mavjud. Jumladan, V.V. Bartold, S.P. Tolstov, A.Yu. Yakubovskiy kabi rus sharqshunoslari Markaziy Osiyo tarixini chuqur o'rganib, qadimgi yozma va arxeologik manbalarni keng tahlil qilganlar. Ular tarixiy manbalarni tafsilot bilan tahlil qilish orqali jamiyat taraqqiyotining turli bosqichlarini yoritgan. O'zbekistonlik olimlar – M. Is'hoqi, R. Suleymanov, A. Hasanov, G. Karimova va boshqalar ham tarixiy manbalar asosida mahalliy tarixni o'rganishda muhim hissalarini qo'shganlar. Masalan, Amir Temur va Temuriylar davriga oid tarixiy hujjatlar, Boburiylar tarixiga doir xat ko'rinishidagi manbalar, shuningdek, mahalliy arxiv hujjatlari asosida yozilgan monografiyalar tarixiy jarayonlarni chuqur o'rganishga xizmat qiladi. Tarixiy manbalarning tasnifi, ishonchliligi, zamonaviy tarixshunoslikdagi



yondashuvlar (strukturalizm, postmodernizm, narativ tarixshunoslik va boshqalar) ham ko‘plab tadqiqotlarda yoritilgan. Jumladan, Fernan Brodel, E.H. Carr kabi g‘arb olimlari tarixiy tafakkurni o‘zgartirishga hissa qo‘shganlar. Carrning “What is History?” asarida tarixiy manbalar tarixiy tafakkurning asosi sifatida e’tirof etilgan. Zamonaviy adabiyotlarda tarixiy manbalarni raqamlashtirish, ularni ochiq axborot manbalarida joylashtirish, sun’iy intellekt asosida tahlil qilish imkoniyatlari haqida ham fikrlar yuritilgan. Bu, ayniqsa, arxivshunoslik va tarixiy informatika sohalarining rivojlanishi bilan bog‘liq.

Tadqiqotlar

Maqola doirasida olib borilgan tadqiqotlar asosan tarixiy manbalar asosida jamiyat taraqqiyotiga ta’sir etuvchi omillarni aniqlashga qaratildi. Tadqiqot jarayonida bir necha yozma va arxiv hujjatlari, jumladan, XIX-XX asr boshlaridagi O‘zbekiston tarixiga oid hujjatlar tahlil qilindi. Shuningdek, qadimgi arab, fors va turkiy manbalarning tarjimalari asosida ijtimoiy hayotga oid tasavvurlar shakllantirildi.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, jamiyatning iqtisodiy, siyosiy va madaniy taraqqiyot bosqichlari tarixiy manbalarda aks etgan voqealar bilan bevosita bog‘liq bo‘lib, har bir tarixiy voqea kelgusi bosqichlarga kuchli ta’sir ko‘rsatgan. Masalan, jadidchilik harakati va uning tarixiy manbalarda aks etishi orqali bu harakatning ta’lim, matbuot, ayollar erkinligi kabi masalalarda jamiyatga olib kirgan yangiliklarini aniqlash mumkin bo‘ldi. Tadqiqotda, shuningdek, tarixiy manbalarning bugungi kunda jamiyatda qanday rol o‘ynashi – xususan, yoshlarda tarixiy ongni shakllantirish, madaniy identitetni mustahkamlashdagi o‘rni ham o‘rganildi. Respondentlar bilan suhbatlar va kontent-tahlil usullaridan foydalanib, tarixiy manbalarning ommaviy axborot vositalarida qanday aks etishi ham ko‘rib chiqildi.



Xulosa

Tarixiy manbalar jamiyat taraqqiyotida beqiyos ahamiyatga ega bo'lib, ular o'tmishni anglash, hozirgi zamonni tushunish va kelajakni barpo etishda asosiy vosita sifatida xizmat qiladi. Har bir tarixiy manba o'z davrining hayot tarzini, qadriyatlarini, siyosiy va iqtisodiy tizimini o'zida aks ettiradi. Shu sababli, ularni chuqur o'rganish nafaqat tarixchilar uchun, balki butun jamiyat uchun muhim ahamiyatga ega. Tarixiy manbalar orqali jamiyat qanday bosqichlardan o'tganini, qanday muammolar bilan yuzlashganini, qanday yechimlarga erishganini ko'rish mumkin. Ayniqsa, mustaqillik yillarida tarixiy ongni shakllantirish, madaniy merosni saqlash va milliy g'ururni oshirishda tarixiy manbalar kuchli ta'sir ko'rsatdi. Bugungi globallashuv davrida bu manbalarni zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashtirib, ularni yosh avlodga yetkazish muhim vazifalardan biridir. Xulosa qilib aytganda, tarixiy manbalar – bu jamiyatning xotirasi, uning milliy o'zligini belgilovchi asosiy manbadir. Ularni o'rganish orqali insonlar o'z tarixini anglaydi, o'zligini qadrlaydi va jamiyatning taraqqiy yo'lini belgilaydi. Shu bois, tarixiy manbalarga ilmiy yondashuv, ularni tizimli tahlil qilish, ularning mazmunini keng ommaga yetkazish – bu tarixshunoslik fanining eng dolzarb masalalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Is'hoqi M. Tarixiy manbashunoslik asoslari. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2004. – 180 b.
2. Hasanov A. O'zbekistonda tarixiy tafakkur taraqqiyoti. – Toshkent: Sharq, 2010. – 220 b.
3. Karimova G. Tarixiy manbalar va ularning ilmiy talqini. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2015. – 198 b.
4. Jalolov A., Abdullaeva M., Ibrohimov Q. va boshqalar. O'zbekiston tarixi: universitetlar uchun darslik. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020. – 456 b.



5. Toshkenboev B. Tarixiy manbalarni o'rganish metodikasi. – Toshkent: Fan, 1998. – 160 b.
6. Suleymanov R. Manbashunoslik va tarixiy tadqiqot metodlari. – Toshkent: Fan, 2002. – 204 b.
7. Rahimov F. Hozirgi tarixiy tadqiqotlarda manbalardan foydalanish uslublari. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2018. – 152 b.